

Een stap voorwaarts

Samenwerking onderzoek psychotrauma geüniformeerde beroepen

EEN STAP VOORWAARTS

Samenwerking onderzoek psychotrauma geüniformeerde beroepen

December 2018

Colofon

ZonMw stimuleert gezondheidsonderzoek en zorginnovatie
Vooruitgang vraagt om onderzoek en ontwikkeling. ZonMw financiert gezondheidsonderzoek én stimuleert het gebruik van de ontwikkelde kennis – om daarmee de zorg en gezondheid te verbeteren.

ZonMw heeft als hoofdopdrachtgevers het ministerie van VWS en NWO.

Deze publicatie is uitgebracht in opdracht van ZonMw en de Programma Advies Commissie (PACO) van de Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO)

Voor meer informatie over deze publicatie kunt u contact opnemen met het secretariaat via e-mail ggz@zonmw.nl of telefoon 070 349 52 79.

Auteur: Joke de Wit
Datum: december 2018
Oplagenummer: 1/12/2018/ggz

ZonMw
Laan van Nieuw Oost-Indië 334
Postbus 93245
2509 AE Den Haag
Tel. 070 349 52 79
www.zonmw.nl/ggz
 ggz@zonmw.nl

Sociale media

- www.facebook.com/zonmwNL
- www.twitter.com/zonmw
- www.linkedin.com/showcase/zonmw-ggz/
- www.youtube.com/ZonMwTV

Inhoud

1	Vooraf	8
1.1	Werkwijze	8
2	Voorgeschiedenis	9
2.1	Signalement Zicht op Psychotrauma (ZonMw/Arq, 2009)	9
2.2	Psychotraumaonderzoek in Nederland: Archipel met kansen (Arq, 2010)	9
2.3	Nota op weg naar een psychotrauma onderzoeksprogramma (Arq, 2011)	9
2.4	Werken aan verbinding; op weg naar een landelijk psychotrauma onderzoeksprogramma (Arq, 2013)	10
2.5	Psychotrauma: krachten bundelen in beleid, onderzoek en praktijk bij schokkende gebeurtenissen (ZonMw i.s.m. Arq, 2016)	10
2.6	Visiedocument 'Van klacht naar (veer)kracht' (Arq, 2016)	10
3	Resultaten Interviewronde	11
3.1	Lopend en recent afgerond onderzoek psychotrauma	11
3.2	Gewenst onderzoek	12
3.3	Draagvlak	13
3.4	Vormgeving en financiering samenwerking	14
3.5	Conclusies	14
4	Een stap voorwaarts	15
4.1	Scenario's	15
4.2	Wetenschapsdag LZV/RZO/PACO	16
4.3	Illustratieve voorbeelden van samenwerkingsverbanden/programmering	16

Bijlagen

Bijlage 1	Respondenten	19
Bijlage 2	Vragenlijst interviews	21
Bijlage 3	Overzicht onderzoek militairen/veteranen	23
Bijlage 4	Overzicht onderzoek kennisinstututen/universiteiten	29
Bijlage 5	Overzicht onderzoek politie	31

1 Vooraf

De afgelopen (bijna) tien jaar zijn verschillende activiteiten ondernomen om een meer gezamenlijke aanpak van onderzoek op het terrein van psychotrauma te realiseren. De belangrijkste reden hiervoor was dat er veel onderzoek naar psychotrauma plaatsvindt maar dat er sprake is van versnippering in het onderzoeksveld en kennislacunes. Tot nu toe is er nog geen breed samenwerkingsverband van de grond gekomen. ZonMw en PACO hebben daarom het vervolginisiatief genomen om een interviewronde uit te laten voeren onder betrokkenen bij onderzoek op het gebied van psychotrauma bij geüniformeerde beroepen.

De volgende vragen stonden hierbij centraal:

- Welke initiatieven op het terrein van onderzoek naar beroepsgerelateerde psychotrauma lopen nog c.q. zijn recent afgerond?
- Welke behoeften zijn er op het gebied van research en development?
- Is er draagvlak om gezamenlijk op te trekken in onderzoek naar psychotrauma?
- Hoe zou dit, indien wenselijk, het beste georganiseerd kunnen worden?

ZonMw heeft bureau Medical Point of View de opdracht verleend voor het uitvoeren van de interviewronde.

1.1 Werkwijze

Gestart is met het bestuderen van eerdere initiatieven die genomen zijn om tot samenwerking in onderzoek naar psychotrauma te komen en de bijbehorende documenten. In hoofdstuk 2 zijn deze in chronologische volgorde weergegeven.

Vervolgens is in samenwerking met ZonMw en PACO een lijst met stakeholders opgesteld (bijlage 1). Allen zijn uitgenodigd om deel te nemen aan de telefonische interviewronde. Vooraf kregen de respondenten de vragenlijst toegestuurd (bijlage 2). In totaal hebben 25 interviews plaatsgevonden. De resultaten zijn opgenomen in hoofdstuk 3.

Op 2 november 2018 organiseerden RZO/PACO en Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV) de jaarlijkse Wetenschapsdag met als onderwerp *Ontwikkelen door delen: Versterken onderzoekssamenwerking*. Het doel van deze dag was het bevorderen van netwerkvorming, kennisuitwisseling over lopend onderzoek en het versterken van de samenwerking binnen het onderzoeksveld van geüniformeerden. De resultaten van de paneldiscussie aan het einde van deze dag zijn gebruikt bij de aanscherping van de scenario's in hoofdstuk 4.

2 Voorgeschiedenis

De pogingen om te komen tot een gezamenlijke aanpak van onderzoek naar psychotrauma zijn gestart in 2009, op initiatief van ZonMw en Arq. Tot en met 2016 is hier vervolg aan gegeven. Aantekend wordt dat het in deze periode ging om psychotraumaonderzoek in brede zin. Dit rapport is gericht op traumaonderzoek geüniformeerde beroepen.

2.1 Signalement Zicht op Psychotrauma (ZonMw/Arq, 2009)

In 2009 nam ZonMw, in samenwerking met Arq, het initiatief om te komen tot een breed onderzoeksprogramma op het gebied van psychotrauma. De motivatie hiervoor was als volgt: *‘De kennislacunes op het gebied van traumaverwerking en de versnippering binnen het onderzoeksveld, die gepaard gaat met het onvoldoende delen van kennis tussen domeinen, leiden tot de behoefte aan een landelijk, samenhangend en richtinggevend onderzoeksprogramma. Zo’n programma moet een stimulans zijn voor de verdere wetenschappelijke onderbouwing van de hulp aan getroffen. Bundeling van onderzoeksmiddelen kan leiden tot meer efficiëntie, samenhang, continuïteit en ‘van elkaar leren’.*

Als aandachtspunten voor de inhoud van een programma werden genoemd:

1. Samenhang vraagt om een breed programma.
2. Onderzoek onder mensen met en zonder klachten.
3. Van PTSS naar alle optredende klachten.
4. Samenwerking met aanpalende terreinen.
5. Lange-termijn studies.
6. Versterken van natuurlijk herstelvermogen.
7. Verbeteren en testen van monitor- en screeningsinstrumenten.
8. Verbetering van behandeling van traumagerelateerde gezondheidsproblemen.
9. Onderzoek naar nieuwe behandelvormen.
10. Verbetering van opvang, begeleiding en behandeling voor kinderen en ouderen.
11. Verbetering van opvang, begeleiding en behandeling van allochtonen.

2.2 Psychotraumaonderzoek in Nederland: Archipel met kansen (Arq, 2010)

Aansluitend op het Signalement werd door Arq, in afstemming met ZonMw, het initiatief genomen om het toenmalige psychotraumaonderzoek in Nederland in kaart te brengen. Met diverse belanghebbenden is gepraat om meer zicht te krijgen op de exacte onderzoeksvragen in Nederland en welke hoogleraren/universiteiten betrokken zijn. Hieruit kwam naar voren dat op een achttal plaatsen onderzoek plaatsvond maar dat de samenhang ontbrak, de financiering fragmentarisch was en de samenwerking kwetsbaar. Ook bleek dat implementatie van kennis onvoldoende van de grond kwam. Desondanks was de wetenschappelijke output goed vergeleken met het internationale onderzoek. Diverse thema’s werden weinig tot niet onderzocht, onder andere natuurlijk herstel en veerkracht, complexe problemen en comorbiditeit en specifieke doelgroepen.

2.3 Nota op weg naar een psychotrauma onderzoeksprogramma (Arq, 2011)

Na het uitbrengen van het bovengenoemde rapport volgde een conferentie met samenwerkingspartners waar deelnemers de wens uitspraken om tot een gezamenlijk onderzoeksprogramma te komen. In aansluiting hierop zijn diverse themagroepen samengesteld om te komen tot wensen en noden van het onderzoek naar psychotrauma in relatie tot de praktijk. De resultaten zijn in deze nota vastgelegd. In de nota zijn zes kernvraagstukken geformuleerd die voor zorg en beleid van belang zijn:

1. Meer dan PTSS: de verwevenheid van PTSS met andere problemen, zoals depressie, middelenmisbruik of sociale moeilijkheden is groot. Nodig zijn goede technieken en strategieën hoe hiermee om te gaan (behandelen en verwijzen).
2. Wie wel, wie niet: er is behoefte aan gegevens en markers die wijzen op het later ontstaan van moeilijkheden. Dit behoeft onderzoek naar risicofactoren en projectieve factoren.
3. Langdurige weerslag: wat is het beloop van moeilijkheden na schokkende gebeurtenissen, hoe moet langdurige zorg vormgegeven worden, welke processen veroorzaken het langdurige karakter, wat is de weerslag op gezin en familie en welke biologische processen spelen daarbij een rol.
4. Welke behandelingen werken en bij wie.

5. Weerbaarheid en veerkracht: bevorderen van zelfredzaamheid en weerbaarheid van mensen, wat is het natuurlijk herstel.
6. De rol van de context: wat is de rol van het gezin, de naaste omgeving.

2.4 Werken aan verbinding; op weg naar een landelijk psychotrauma onderzoeksprogramma (Arq, 2013)

In 2013 presenteerde Arq een voorzet voor een onderzoeksagenda waaraan het veld zich committeerde om tot duurzame samenwerking te komen en kennissprongen te kunnen maken.

De volgende 'workpackages' werden onderscheiden:

- WP0: Supervisie en Coördinatie.
- WP1: Pre- en posttrauma weerbaarheid en psychopathologie: longitudinale aspecten.
- WP2: Predictie van weerbaarheid versus klachten.
- WP3: Neurobiologische profielen en trajecten post trauma.
- WP4: Weerbaarheid, veerkracht en preventie.
- WP5: Zorggebruik en behandeling.
- WP6: Diversiteit.
- WP7: Rol van de context.
- WP8: Methodologie.
- WP9: Kennisbenutting en implementatie.

2.5 Psychotrauma: krachten bundelen in beleid, onderzoek en praktijk bij schokkende gebeurtenissen (ZonMw i.s.m. Arq, 2016)

Op 28 januari 2016 organiseerde ZonMw, in nauwe samenwerking met Arq, een Invitational Conference. Een centrale uitkomst hiervan was de noodzaak om meer in te zetten op veerkracht en preventie. Tijdens deze conferentie werden de volgende kennisvragen geformuleerd:

1. Perspectief van verwerking en herstellend vermogen: weerbaarheid en veerkracht?
2. Behandelperspectief: welke behandelingen werken en bij wie?
3. Neurobiologisch perspectief: wie wel, wie niet; op zoek naar indicatoren.
4. Diversiteitsperspectief: wie is gebaat bij wat?
5. Levensloopperspectief: van kinderen tot ouderen.
6. Maatschappelijk perspectief: wat is de rol van de context?
7. Implementatie: hoe kennis over trauma te implementeren?
8. Methodologie: op zoek naar langduriger, veelzijdiger en efficiëntere onderzoeksmethoden.

2.6 Visiedocument 'Van klacht naar (veer)kracht' (Arq, 2016)

In navolging op de conferentie heeft Arq op het terrein van veerkracht en preventie een visiedocument opgesteld met als doel een basis te creëren om interdisciplinaire kennis en expertise te bundelen, daar financieringsbronnen bij te betrekken en de uitkomsten in te bedden en toe te passen in de praktijk. Het geformuleerde actieprogramma kent de volgende onderdelen:

- Vroegtijdige detectie.
- Vroegtijdige interventie.
- Continuïteit in het zorgtraject.
- Effectiviteit van interventie: doelmatigheid.

3 Resultaten interviewronde

Centraal in de interviewronde stonden de volgende onderwerpen:

- Lopend en recent afgerond onderzoek psychotrauma
- Wensen research en development.
- Draagvlak voor samenwerking.
- Vormgeving en financiering samenwerking.

De resultaten van de interviewronde worden hieronder per onderwerp weergegeven.

3.1 Lopend en recent afgerond onderzoek psychotrauma

Aan alle respondenten is gevraagd welk onderzoek op het terrein van psychotrauma gaande dan wel recent afgerond is. De inventarisatie beperkte zich tot de geüniformeerde beroepsgroepen.

Per beroepsgroep wordt hieronder in het kort aangegeven of en op welk terrein onderzoek plaatsvindt, gevolgd door de inventarisatieresultaten bij kennisinstituten/universiteiten.

Voor zover aangeleverd door de respondenten of gevonden op websites zijn overzichten van lopend onderzoek opgenomen in bijlagen. Dit overzicht is zeker niet compleet en vertoont overlap. Het kan als basis dienen voor verdere aanvulling en verdieping in een eventueel vervolgtraject.

Brandweer

De brandweer in Nederland is gekoppeld aan de 25 veiligheidsregio's. De regio's zijn onafhankelijk van het landelijke niveau. Niet bekend is hoe groot de groep is die klachten of blijvend letsel overhoudt aan heftige gebeurtenissen bij de beroepsuitoefening. Een complicerende factor voor onderzoek is dat 80% van de brandweerlieden vrijwilligers zijn, waarmee geen arbeidsverhouding bestaat.

De Rijksuniversiteit Groningen (RuG) voert de komende vijf jaar een groot onderzoek uit voor het Instituut Fysieke Veiligheid (IFV) naar de mentale veerkracht bij meer dan vijfhonderd brandweerlieden uit elf regio's. Met het onderzoek willen Brandweer Nederland, het IFV en de RuG in kaart brengen welke risicofactoren en persoonskenmerken een rol spelen bij de mentale veerkracht van brandweerlieden. Overig (mogelijk) onderzoek is regio gerelateerd.

Ambulancezorg

De ambulancezorg is onderverdeeld in 25 regionale teams die ofwel bij de GGD/veiligheidsregio's zijn ondergebracht ofwel private organisaties zijn. Scholing op het terrein van agressie en geweld en opvang na gebeurtenissen wordt op regionaal niveau georganiseerd, via Bedrijfs Opvang Teams, digitale platforms en apps. Op landelijk niveau wordt geen onderzoek uitgevoerd.

Politie

Eind 2011 is het Programma Versterking Professionele Weerbaarheid (PVPW) van start gegaan, een gezamenlijk initiatief van het ministerie van Veiligheid en Justitie, de politievakbonden en de politietop. In 2013 verscheen het rapport 'PTSS bij de politie - een beter beeld'¹. Dit rapport omvat onderzoek naar PTSS bij 1.000 gebruikers van de politiepoli. De poli ging in 1995 van start en werd ondergebracht bij het AMC. Bij de formele afronding van het PVPW in 2015 is het boek 'Weerbaarheid onderzocht'² uitgebracht.

Medio 2018 is een plan van aanpak Verzuim Politie aan de Tweede Kamer voorgelegd inclusief een lijst met binnen het PVPW reeds ontwikkelde of in ontwikkeling zijnde instrumenten en interventies die mede gerelateerd zijn aan PTSS.

Halfjaarlijks rapporteert de minister van Justitie en Veiligheid de Tweede Kamer over de voortgang van de aanpak van verzuim en PTSS. In de laatste brief van 12 juni 2018 is aangegeven dat het Korps een samenwerkingsafspraken heeft gemaakt met Defensie om op reguliere basis ervaringen en expertise uit te wisselen in het voorkomen en behandelen van PTSS. Jaarlijks wordt ook een minisymposium georganiseerd. Verkend wordt of samenwerking mogelijk is in verband met longitudinaal onderzoek naar PTSS dat bij het onderzoekscentrum van de Militaire Geestelijke Gezondheidszorg MGGZ plaatsvindt. Daarnaast wordt informatie uitgewisseld en kennis gedeeld met

¹ PTSS bij de politie - een beter beeld, 2013, Politieacademie, Arq Psychotrauma Expertgroep, Academisch Medisch Centrum

² Weerbaarheid onderzocht; Over menselijke processen in het politiewerk, 2015, Dr. A.S. Smit e.a.

Ambulancezorg Nederland en de brandweer via Stichting De Basis.

De volgende onderzoeken zijn momenteel gaande:

- De evaluatie van een pilot rondom de inzet van Buddy's in de behandeling/re-integratie van PTSS-ers bij de Eenheid Rotterdam (TNO).
- Dataverzameling gezondheidsbevordering en weerbaarheid.
- Blauwdruk Mentale Zorglijn Politie.
- Hoe gaan docenten om met psychosociale klachten op de schietbaan.
- Onderzoek naar inname dienstwapen als mensen in behandeling zijn.

In bijlage 5 is een overzicht opgenomen van afgerond onderzoek rakend aan psychotrauma bij de politie.

Militairen/Veteranen

De WO-groep van de MGGZ voert wetenschappelijk onderzoek uit op de volgende thema's: classificatie, etiologie en beloop van stress-gerelateerde stoornissen en de dynamiek van stressgerelateerde klachten en aandoeningen, met inbegrip van (de wisselwerking tussen) individuele verschillen en externe modulators (stress, omgevingsfactoren en behandeling/preventie).

In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van onderzoek onder militairen/veteranen door MGGZ, LZV en Arq. Deze overzichten vertonen nog gedeeltelijke overlap in deze eerste inventarisatiefase.

De WO-groep MGGZ is momenteel in reorganisatie. Per 1-1-19 start het expertisecentrum MGGZ, een samenvoeging van WO met het huidige kenniscentrum.

Kennisinstituten/universiteiten

In bijlage 4 is een overzicht opgenomen van lopend onderzoek bij AMC/UvA. Deze bijlage heeft in een latere fase verdere aanvulling.

3.2 Gewenst onderzoek

Alle respondenten is gevraagd naar de behoefte aan en wensen voor onderzoek. Op grond van de resultaten is de volgende indeling gemaakt:

- Preventie/omvang probleem.
- Diagnostiek en vroegsignalering.
- Behandeling en herstel.
- Fundamenteel.
- Implementatie/kennisbenutting.

Voor dit onderdeel van de inventarisatie geldt eveneens dat het niet compleet is maar een weergave betreft van wat in de interviews is aangegeven.

Algemeen

In het algemeen zijn de meeste respondenten het er over eens dat het onderzoek op het gebied van psychotrauma gefragmentariseerd is en dat bundeling een grote meerwaarde heeft. Er is breed behoefte aan uitwisseling en meer samenwerking op onderdelen. Meerdere respondenten pleiten voor een differentiëring van de term PTSS. PTSS kent verschillende graden van ernst en komt ook tot uiting in burn-out, depressie en angststoornissen, slaap- en/of geheugenproblemen. Dit vraagt om gerichte behandeling. Verder heeft het onderwerp 'psychotrauma en migratieachtergrond' volgens enkele respondenten nog (te) weinig aandacht gekregen tot nu toe en is er behoefte aan vergelijkend onderzoek tussen de verschillende beroepsgroepen.

Preventie/omvang probleem

Breed gepleit wordt voor een meer systematische aanpak van preventie en gezondheidsbevordering. Hoe zet en hou je medewerkers in hun (veer)kracht, wat zijn risico-/beschermingsfactoren in het kader van voorspelbaarheid, hoe zorg je ervoor dat psycho-educatie in een organisatie beklijft, op welke manier betrek je de familie/het netwerk hierbij, wie heeft waarom geen last van PTSS en wat is de effectiviteit van preventieve maatregelen. Verder wordt gepleit voor meer epidemiologisch/demografisch onderzoek om te weten te komen hoeveel mensen klachten ontwikkelen en blijven houden en in welke verhouding tussen de verschillende beroepsgroepen.

Diagnostiek en vroegsignalering

Wat betreft diagnostiek en vroegsignalering is er behoefte aan het (door)ontwikkelen van innovatieve, preventieve/vroege psychologische en neurobiologische interventies. Het gaat hierbij om interventies, voorafgaand en kort na de confrontatie met werkgerelateerde ingrijpende gebeurtenissen, die medewerkers ondersteunen en (verergering van) psychische klachten voorkomen. In dit kader wordt ook gepleit voor meer onderzoek naar moral injury en genderonderzoek met aandacht voor verschillen tussen beroepsgroepen.

Behandeling en herstel

Ten aanzien van behandeling en herstel zijn in de interviews de volgende onderzoeksthema's genoemd:

- Hoe kan de effectiviteit van bestaande psychotherapeutische behandelingen voor medewerkers met klachten verhoogd worden (onder ander door middel van e-health of ondersteuning met nieuwe medicatie). Een cruciale vraag hierbij is welke interventie op welk moment voor welke medewerker geschikt is.
- Inzet nieuwe technieken zoals virtual reality en hersenstimulatie.
- Een multilevel aanpak om de ondersteuning van medewerkers bij beroepsgerelateerde psychotrauma te verbeteren. Hierbij gaat het om het implementeren van interventies gericht op de mentale gezondheid van medewerkers, inclusief het doorbreken van socioculturele barrières, op meerdere niveaus in de organisatie: individuele medewerkers, teams, management.
- Verder onderzoek naar de relatie met het thuisfront, partners en netwerk.
- Meer aandacht voor positieve gezondheid, copingstijlen en voor doelen ondanks beperkingen.
- De invloed van omgevingsfactoren, publieke opinie, waardering en erkenning. Wat is de invloed van 'onder elkaar' en in de samenleving zijn. Wat zijn belemmerende/stimulerende factoren. Het gaat hierbij zowel om het klachtgerichte als herstelgerichte perspectief.
- Hoe belangrijk is de rol van de behandelaar en hoe hou je de professional in zijn kracht met een goede balans tussen werk en privé.
- Onderzoek naar een betere koppeling tussen hulpvraag en hulpaanbod, meer eigen regie waarbij de zorgzoekende centraal staat en shared decisionmaking.
- Langdurig effectiviteitsonderzoek van zowel korte intensieve als langduriger behandelingen, met name van nieuwe therapieën zoals bijvoorbeeld de omgang met dieren en e-health, met het oog op valideren van instrumenten.
- Ontwikkelen van objectieve instrumenten om veranderingen op individueel niveau in de tijd te kunnen meten. Hierbij zou een multi-assenstelsel gehanteerd kunnen worden.
- Behandelingen zouden 'verfijnd' moeten worden. Veelal betreffen ingrijpende gebeurtenissen lichamelijk geweld, maar er is een tendens richting geweld jegens vrouwen en kinderen, meer op de emotie gericht.

Fundamenteel

Op het terrein van fundamenteel onderzoek is genoemd neurologisch, biologisch en psychisch onderzoek ter voorkoming van PTSS met nieuwe methoden, zoals bijvoorbeeld preventieve toediening van oxytocine.

Implementatie/kennisbenutting

Meerdere respondenten benadrukken dat kennisbenutting nog beperkt is en dat het belangrijk is om te investeren in de implementatie van onderzoeksresultaten. Dit geldt zowel voor het goed onder de knie krijgen van nieuwe behandelmethoden als voor de 'implementatiespace' die ontstaat als een therapie op basis van een RCT effect laat zien, maar waarvan de impact in de praktijk groter en gecompliceerder is.

3.3 Draagvlak

Bijna alle respondenten geven aan dat er behoefte is aan een gezamenlijke aanpak van het onderzoek psychotrauma. Zij vinden dat er meer schaalgrootte nodig is, dat overlap van onderzoek voorkomen moet worden en ontbrekend onderzoek gezamenlijk geïnitieerd zou moeten worden. Er is wel scepsis over de haalbaarheid in verband met de bureaucratische instelling van de betrokken organisaties, de vrees om onafhankelijkheid te verliezen en concurrentie/belangen: 'draagvlak is er, maar veel hobbels'. Die indruk bestaat zowel bij de beroepsgroepen als bij de onderzoekers. Veel interesse en draagvlak is er in ieder geval voor uitwisseling en het vergelijken van onderzoeksresultaten. De overlegstructuur tussen politie en defensie waar momenteel enige

uitwisseling plaatsvindt wordt gewaardeerd. Defensie loopt voorop met kennis en ervaring over zorgprocessen bij geüniformeerden, de politie loopt inmiddels voorop bij preventie met het veerkrachtraject. Deze twee kennisgebieden worden aanvullend op en leerzaam voor elkaar genoemd.

3.4 Vormgeving en financiering samenwerking

De meeste respondenten vinden dat er een gezamenlijke onderzoeksagenda moet worden opgesteld om overlap te voorkomen, hiaten te kunnen selecteren, de schaal voor onderzoek te vergroten en om vergelijkend onderzoek te kunnen doen. Wat betreft de uitwerking hiervan lopen de meningen uiteen. Het merendeel van de respondenten vindt dat (voorkomen van) psychotrauma een maatschappijbreed onderwerp is dat veel kansen biedt voor een impuls op onderzoeksgebied. Hierbij worden de volgende opties genoemd:

- Maatschappij brede onderzoeksagenda.
- Onderzoeksagenda voor groepen die structureel met geweld te maken hebben. Genoemd worden geüniformeerde beroepen en de ggz.
- Onderzoeksagenda voor geüniformeerde beroepen, in eerste instantie politie/defensie.

Om dit te realiseren zien deze respondenten geen andere mogelijkheid dan een gezamenlijke opdracht met een bijbehorend budget vanuit de betrokken ministeries op basis van een visie op integrale veiligheid in de beroepsuitoefening als ook in het kader van publieke veiligheid (afhankelijk van de breedte van de onderzoeksagenda). Dit zijn in eerste instantie de ministeries van Defensie, VWS, JenV en BZK.

Als regisseur voor de opstelling en uitvoering van de onderzoeksagenda wordt ZonMw het meest genoemd vanwege de benodigde combinatie van onderzoek en praktijk en de link met het beleid. Verder zijn NWO en RZO genoemd.

Een klein deel van de respondenten vindt dat meer samenwerking in onderzoek ook bereikt kan worden door (meer) structurele uitwisseling, het uitzetten van gezamenlijke onderzoekslijnen, bijvoorbeeld op het terrein van de epidemiologie of in het kader van betrokkenheid familie en omgeving, en hiervoor interne budgetten ter beschikking te stellen. De resultaten hiervan kunnen een meerwaarde hebben voor een grotere populatie.

3.5 Conclusies

1. De interviewronde heeft een eerste bijdrage opgeleverd voor een overzicht van lopend/recent afgerond onderzoek psychotrauma geüniformeerden. In een volgende fase kan dit overzicht aangevuld en geanalyseerd worden ter voorbereiding op een brede(re) onderzoeksagenda.
2. Op het gebied van onderzoek psychotrauma geüniformeerden zijn veel onderzoekswensen, zowel op het terrein van de epidemiologie, preventie, diagnostiek en vroegsignalering, behandeling en herstel, als op fundamenteel en kennisverspreidingsgebied. In een volgende fase kan nader bekeken worden waar overlap in wensen is tussen de verschillende beroepsgroepen waar een gezamenlijke aanpak mogelijk en wenselijk is.
3. Het draagvlak voor een gezamenlijke programmering van onderzoek psychotrauma is nog steeds groot. Velen zien hier een grote meerwaarde in ten behoeve van het voorkomen van overlap en versnippering, het aanpakken van ontbrekend/wenselijk onderzoek en vergelijkend onderzoek. Over de haalbaarheid is enige scepsis, mede ook gezien de lange voorgeschiedenis om dit te realiseren, omdat de budgetten van de verschillende beroepsgroepen veelal voor langere tijd vastzitten en er sprake is van belangen en concurrentie.
4. De meeste respondenten vinden dat er een brede onderzoeksagenda opgesteld moet worden. Deze breedte kan uiteenlopen van maatschappijbreed tot 'geüniformeerd breed' of een deel van de geüniformeerden (politie/defensie). Als enige mogelijkheid voor het realiseren hiervan wordt een gezamenlijke opdracht vanuit de betrokken ministeries gezien. Bij een programmatische aanpak wordt ZonMw als de meest voor de hand liggende uitvoerder genoemd. Een andere optie die genoemd wordt is het stimuleren van uitwisseling en bezien of er samengewerkt kan worden op bepaalde onderzoekslijnen.

4 Een stap voorwaarts

Geconstateerd kan worden dat het draagvlak om te komen tot een meer gezamenlijke aanpak van onderzoek naar psychotrauma onverkort aanwezig is. ZonMw, Arq en wetenschappers hebben hier de afgelopen (bijna) 10 jaar verschillende initiatieven toe genomen. Wellicht is de tijd nu rijp om een stap te zetten. Het onderzoek op het gebied van psychotrauma heeft al naam in en buiten Nederland en kan een flinke impuls krijgen door gezamenlijk op te trekken.

4.1 Scenario's

Op basis van de genomen initiatieven in het afgelopen decennium en de interviews zijn de onderstaande drie scenario's opgesteld.

Scenario 1: Organische groei

Grote behoefte is er aan meer uitwisseling van kennis en ervaringen rondom psychotrauma. Tegelijkertijd is er huivering om zeggenschap uit handen te geven en te veel te formaliseren. Afstemming met en samenwerking tussen defensie en politie (en in mindere mate met ambulancezorg, brandweer en (ggz-)verpleegkundigen) komt langzaam op gang. Deze organische groei wordt gecontinueerd en geïntensiveerd, bijvoorbeeld door de frequentie van samenkomsten te verhogen en/of het inzetten van een ondersteunend bureau/secretariaat.

- *Voordeel:* op dit moment (en eerst voorlopig) zitten de budgetten verankerd in de afzonderlijke sectorspecifieke budgetten. De uitwisseling kan groeien zonder al te veel 'hobbels' te moeten overwinnen. Langzaam kan toegewerkt worden naar samenwerking in onderzoek.
- *Nadeel:* het tempo om te komen tot daadwerkelijke samenwerking in onderzoek naar psychotrauma is traag. Intensiveren van de kennisuitwisseling heeft ook structurele middelen.

Scenario 2: Inhoud als uitgangspunt

Een stap verder zou zijn om in een coalitie/samenwerkingsverband van belanghebbenden te komen tot het formuleren van gemeenschappelijke doelen en onderzoeklijnen die voor de betrokken sectoren van belang zijn en aansluiten op lopende onderzoeklijnen. Als mogelijke thema's zijn genoemd: epidemiologisch onderzoek, preventie, effectiviteit van (nieuwe) behandelingen en onderzoek/interventies m.b.t. familie/context. Aan de thema's/werkpakketten kunnen vervolgens consortia van onderzoekers worden verbonden.

Dit scenario vereist onafhankelijke programmatische aansturing en (start)financiering.

- *Voordeel:* overlap van onderzoek wordt (deels) voorkomen, minder concurrentie, grotere onderzoekspopulatie en het onderzoek naar psychotrauma krijgt een impuls.
- *Nadeel:* dit scenario vereist (formeel) commitment van de betrokken partijen, het bijeenleggen van onderzoeksgelden vanuit de verschillende disciplines en financiële ondersteuning voor de aansturing.

Scenario 3: Maatschappijbrede aanpak

(Het voorkomen van) psychotrauma krijgt een steeds bredere maatschappelijke belangstelling. Niet alleen vanuit de geüniformeerde beroepen, maar ook in sectoren als zorg en onderwijs, de particuliere/commerciële sector en de publieke sector in het algemeen. PTSS staat tevens bij o.a. de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding, het ministerie van Binnenlandse Zaken en bij de vreemdelingenzorg geagendeerd. Verder heeft Zorginstituut Nederland (ZIN), afdeling Zinnige Zorg projecten, onlangs voor de ggz een Screeningsrapport³ opgesteld waarbij PTSS geselecteerd is als aanpak met verbeterpotentieel.

Bij dit scenario wordt ingezet op een maatschappelijk breed bruikbare beweging waar de tijd rijp voor

³ <https://www.zorginstituutnederland.nl/publicaties/rapport/2018/07/03/rapport-screeningsfase-zinnige-zorg---systematische-analyse-geestelijke-gezondheidszorg>

is, onder andere ook gezien de toename van geweldsdelicten en (terroristische) dreigingen en de krapte op de arbeidsmarkt (goed werkgeverschap).

Dit scenario behoeft politiek draagvlak en een interdepartementale aanpak op basis van een visie op integrale veiligheid maatschappijbreed en duurzaam presteren van (overheids)medewerkers. Vereiste is een budget om onderzoek te continueren, faciliteren en een nieuwe impuls te geven en om goede resultaten te implementeren in de praktijk. Voor de aansturing is een onafhankelijke commissie met mandaat/een breed programma bij ZonMw noodzakelijk.

- *Voordeel:* groot maatschappelijk belang, kennisontwikkeling maatschappijbreed, flinke impuls aan onderzoek naar psychotrauma en brede implementatie in de praktijk.
- *Nadeel:* wellicht lang(er) traject voor realisatie.

4.2 Wetenschapsdag LZV/RZO/PACO

Tijdens de Wetenschapsdag van LZV/RZO/PACO op 2 november jl. zijn deze scenario's aan een panel, in interactie met de aanwezigen, voorgelegd. De bereidheid om een stap voorwaarts te zetten in psychotraumaonderzoek is breed aanwezig. De meeste panelleden spraken, mede in verband met de haalbaarheid, hun voorkeur uit voor scenario 2: gezamenlijk onderzoekslijnen uitzetten die aansluiten bij lopend/gepland onderzoek en/of beleidslijnen. Er gingen ook meerdere stemmen op voor scenario 3: een breed maatschappelijke aanpak, omdat (voorkomen van) psychotrauma een maatschappelijk probleem is waar steeds meer mensen en organisaties mee geconfronteerd worden en mee bezig zijn.

Scenario 2 behoeft:

- Aanvulling en analyse van recent afgerond/lopend/gewenst onderzoek op het gebied van psychotrauma onder geüniformeerden.
- Intensivering en ondersteuning van lopend overleg tussen de geüniformeerde sectoren om tot gezamenlijke onderzoekslijnen te komen. De rapportages die door ZonMw/Arq in de afgelopen jaren zijn opgesteld kunnen hierbij als basis dienen.
- Startfinanciering voor de eerste twee items tot gezamenlijke onderzoekslijnen bepaald zijn en gezamenlijk onderzoek in gang is gezet.

Scenario 3 behoeft:

- Aanvulling en analyse van recent afgerond/lopend/gewenst onderzoek op het gebied van psychotrauma in het algemeen.
- Het in het leven roepen van een onafhankelijke expertgroep/startcommissie die aan de slag gaat met een maatschappijbrede onderzoeksagenda psychotrauma. De rapportages die door ZonMw/Arq in de afgelopen jaren zijn opgesteld kunnen hierbij als basis dienen.
- Het onder de aandacht brengen van de wens en noodzaak om te komen tot een gezamenlijke aanpak van onderzoek naar psychotrauma bij politiek, beleid en (huidige en potentiële) financiers.
- Startfinanciering om de eerste drie items te ondersteunen en realiseren, met het oog op een onderzoeksbudget voor de programmatische uitvoering van de opgestelde onderzoeksagenda.

4.3 Illustratieve voorbeelden van samenwerkingsverbanden/programming

Voorafgaand aan de paneldiscussie op de Wetenschapsdag illustreerde prof. dr W. van der Does tot welke resultaten onderzoekssamenwerking kan leiden aan de hand van de NESDA-studie. Dit voorbeeld van een breed consortium laat zien hoe een relatief klein onderzoeksbudget een grote impact kan hebben op een onderzoeksveld, uiteindelijk in het belang van de praktijk.

**NESDA: Netherlands Study of Depression and Anxiety
 (2003-2012 ZonMw-programma Geestkracht)**

- Cohortstudie op baseline en na 1, 2, 4, 6, 9 en 13 jaar
- Cohort van 2981 deelnemers: gezonde deelnemers, mensen met depressie en/of dysthymie, mensen met angststoornis
- 582 publicaties
- 67 dissertations on Nesda data
- Van 2013-2017 vervolg gefinancierd door universiteiten
- Van 2018-2022 vervolg door UMCG

Deelnemers consortium

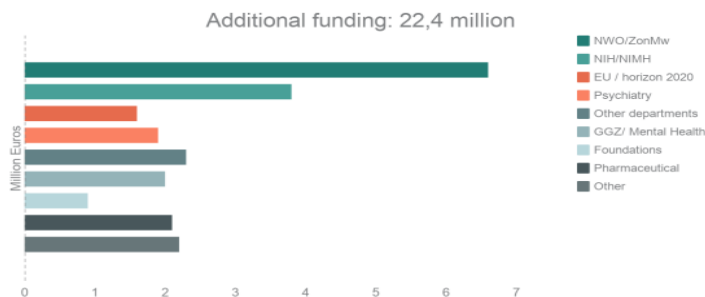
Subsidies

What went in?

*Initial investment (ZonMw)	4.2 million
*Initial investment matching by GGZ + Universities	2.0 million
*Continuation investment by VUMC, LUMC, UMCG	<u>2.7 million</u>
Total	8.9 million

What came out?

*67 promotions (90.000 euro each)	6.0 million
*Additional grant funding worth:	<u>22.4 million</u>
Total	28.4 million

Een mooi voorbeeld van hoe een maatschappelijk probleem breed, praktijkgericht aangepakt kan worden is gaande rondom het thema mensen met verward gedrag. In 2015 installeerden de ministeries van VWS en JenV het Aanjaagteam Verwarde Personen. In vervolg hierop werd in 2016 het landelijk Schakelteam Personen met Verward Gedrag (2016-2018) samengesteld en ging bij ZonMw het Actieprogramma lokale initiatieven mensen met Verward Gedrag (AVG, 2016-2020)⁴ van start. Het budget was aanvankelijk 48 miljoen euro, maar tussentijds zijn op geleide van beleidsvragen en de actualiteit aanvullingen hierop gedaan tot een totaalbedrag van 76 miljoen euro.

⁴ <https://www.zonmw.nl/verwardgedrag>

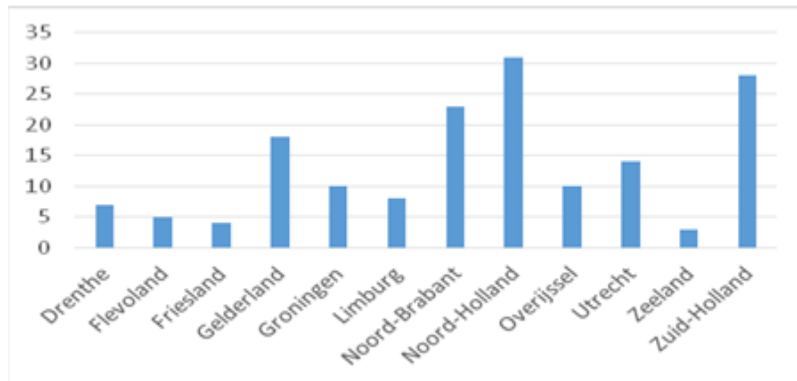
Tussentijdse evaluatie Actieprogramma lokale initiatieven mensen met Verward Gedrag:

In twee jaar tijd zijn 246 projecten gehonoreerd.

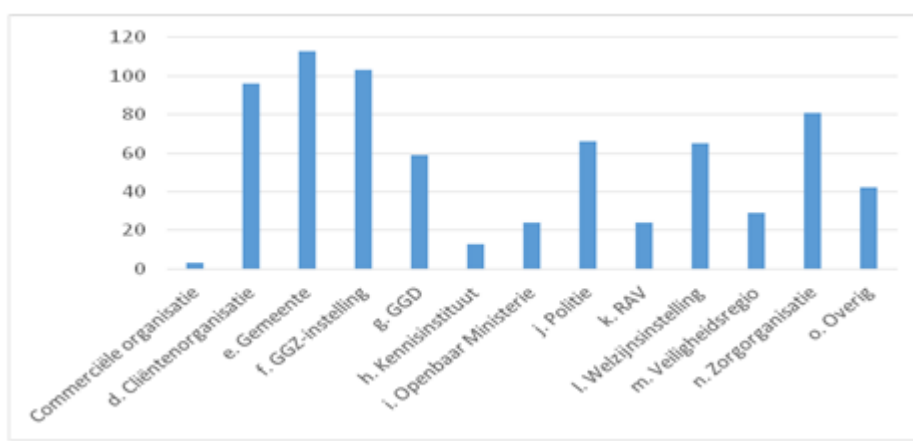
Verhouding subsidiegelden/eigen bijdragen: 63%/37%.

Indeling programma:

1. Regionale praktijkprojecten (pilotprojecten, stimuleringsprojecten en vervoer)
2. Inclusieve samenleving (zelfredzaamheid en onderwijs)
3. Kennisontwikkeling (onderzoek, monitoring, evaluatie en kennisverspreiding)

In alle Nederlandse provincies zijn regionale praktijkprojecten van start gegaan.

Voorwaarde voor de pilotprojecten is om een consortium op te stellen waarin verschillende relevante domeinen worden betrokken.

Bijlage 1 Respondenten

Dhr. A.J. Beekman
Dhr. B. Berendsen
Dhr. G. van den Berg
Dhr. R. Boskeljon
Dhr. M. van den Broek
Dhr. G.J. Buisman
Dhr. A. Ditewig
Dhr. W. van der Does
Dhr. M. Elands
Dhr. B. Gersons
Dhr. E. Geuze
Dhr. J. Haagen
Dhr. R. Kleber
Dhr. I. Komproe
Mw. F. Leyten
Mw. M. Lommen
Dhr. A. Melis
Mw. R. Mestebeld
Mw. M. Olf
Mw. J. Rigterink
Mw. B. van der Roest
Mw. S. Roijackers
Mw. C. Six
Mw. A. Smit
Mw. D. Verwey

Bijlage 2 Vragenlijst interviews

1. Welke initiatieven op het terrein van onderzoek naar beroepsgerelateerde psychotrauma heeft u/uw organisatie genomen in de afgelopen 5 jaar?
2. Heeft u hierbij samengewerkt met andere organisaties/onderzoeksinstituten? Zo ja, welke?
3. Welke zijn afgerond en welke lopen nog?
4. Vanuit uw gezichtsveld: welke behoeften/witte vlekken zijn er op het gebied van research en development wat betreft psychotrauma?
5. Is er naar uw mening draagvlak voor het gezamenlijk optrekken in onderzoek naar psychotrauma? Zo nee, waarom niet?
6. Zo ja, hoe zou een gezamenlijke aanpak vormgegeven moeten/kunnen worden?
7. Wie zou(den) hier het beste het voortouw in kunnen nemen?
8. Welke partijen moeten in ieder geval betrokken worden?
9. Via welke wegen zou hier naar uw mening financiering voor gevonden kunnen worden?
10. Wilt u tot slot nog iets meegeven aan ZonMw en/of PACO?

Bijlage 3 Overzicht onderzoek militairen/veteranen

WO MGGZ

Langlopende Projecten 2017

Prospectie in Stressgerelateerd Militair Onderzoek (PRISMO)

Doelstelling:

Volgen van beloop van stress-gerelateerde klachten en 'biologische' en psychologische veranderingen, zodat nagegaan kan worden of voor uitzending/voor het ontstaan van de klachten verschillen aanwezig waren tussen militairen die wel en geen klachten ontwikkelen.

Er zijn tussen 2005 en 2008 in totaal meer dan 1.000 militairen geïncludeerd. Deze militairen zijn voor, 1 maand en 6 maanden na uitzending onderzocht met behulp van vragenlijsten en biologische metingen (in bloed en speeksel). Tevens vindt er op 1, 2, 5 en 10 jaar na de uitzending een vervolg meting plaats. Momenteel is er een onderzoeker in opleiding (1 FTE) aangesteld die onderzoek verricht naar neuro-endocrinologische veranderingen na uitzending. In de komende jaren zullen er verschillende hormonen geanalyseerd worden (testosteron, neuropeptide Y, oxytocine, en corticotrophin releasing hormone). Bij een kleine subgroep van 96 militairen uit het PRISMO cohort wordt nu epigenetica onderzoek verricht. De komende jaren zal ook een genome-wijde-screening plaatsvinden bij alle deelnemers van het PRISMO cohort.

Begin 2016 is van start gegaan met de 10-jaar follow-up meting. Alle deelnemers zullen nogmaals uitgenodigd worden voor een psychiatrisch interview en vragenlijsten. Deze 10-jaars meting loopt tot begin 2019. Op dit moment wordt er gekeken of er daarnaast bij subgroepen nog extra informatie verzameld dient te worden. Deze follow-up zal ter toetsing aan de medisch ethische toetsingscommissie van het UMC worden voorgelegd. In 2017 zal een nieuwe Onderzoeker in Opleiding worden geworven. Daarnaast zal er extra onderzoek-assistent capaciteit nodig zijn vanaf 2017-2019 om de interviews voor de 10-jaars meting af te nemen. In de periode 2016-2021 wordt een methodoloog-onderzoeker aangesteld om de resultaten te verwerken. Deze onderzoeker is tevens bezig met de overige onderzoeksprojecten op de afdeling.

Biologische Effecten van Traumatische Ervaringen, Behandeling en Herstel (BETER)

Primaire doelstellingen:

- Identificeren van neurobiologische veranderingen bij PTSS in vergelijking met trauma controles en gezonde controles.
- Welke neurobiologische veranderingen herstellen na behandeling.

Secundair: Welke neurobiologische veranderingen hebben voorspellende waarde voor de effectiviteit van de behandeling

In 2010 is het onderzoek 'behandelevaluatie na traumatische ervaring' (BETER) van start gegaan. Voor een adequate behandeling van PTSS is het noodzakelijk om goed inzicht te hebben in het ontstaan en beloop van de stoornis. Hoewel er veel onderzoek is gedaan naar neurobiologische veranderingen bij militairen en veteranen met PTSS is onbekend of deze veranderingen van blijvende aard zijn, en of er enige mate van herstel optreedt na behandeling. In dit onderzoek wordt het effect van zes maanden cognitieve gedragstherapie en eye-movement desensitization and reprocessing (EMDR) op neurobiologische en psychologische parameters van PTSS getoetst. Tevens wordt onderzocht of afwijkingen in fMRI respons bij PTSS patiënten normaliseren wanneer de PTSS symptomen in remissie zijn. Er zijn twee onderzoekers in opleiding op dit onderzoek gepromoveerd. De komende jaren zullen de overige resultaten van het onderzoek geanalyseerd worden en opgeschreven. Voor de komende jaren zullen er nog wel kosten gemaakt moeten worden voor de analyses van de neuro-endocrinologische parameters.

Militaire Agressie Regulatie Studie (MARS), 2012 – heden

Onderzoeksvraag: Wat is de psychologische en neurobiologische achtergrond van problematische boosheid en agressie-regulatie bij militairen en veteranen?

Gegevens uit het PRISMO onderzoek hebben laten zien dat een groep militairen na uitzending kampt met agressieregulatie problematiek. Ook binnen de Militaire ggz zien behandelaren patiënten met deze klachten. Naast het instellen van een agressieregulatie training, is in 2012 ook besloten om

onderzoek naar de klachten te verrichten. Tot op heden is er namelijk zeer weinig onderzoek verricht naar het ontstaan van deze klachten. Er is weinig bekend over de neurobiologische en psychologische achtergrond van deze klachten. Tevens wordt daarbij gekeken naar het nemen van beslissingen onder stress. De MARS-studie heeft als doel om daar meer inzicht te verkrijgen. Deze studie is in 2013 van start gegaan. Voor dit onderzoek zijn twee onderzoekers-in-opleiding bezig met promotieonderzoek. Voor het onderzoek zijn 50 veteranen met agressieregulatie problematiek en 50 veteranen zonder klachten geworven. Momenteel vinden de eerste analyses plaats en worden de eerste publicaties voorbereid. Op dit project zijn twee onderzoekers in opleiding aangesteld. Vanaf 2018 zal er maar een onderzoeker in opleiding beschikbaar zijn omdat een van de onderzoekers haar promotie in 2017 afrondt.

Treatment effects of Stimulation Therapy (TEST)

In het BETER onderzoek is aangetoond dat ongeveer de helft van de patiënten na 6 maanden trauma-focused therapie klachtenvrij waren. Echter, de helft van deze patiënten met PTSS had nog steeds forse klachten. Uit het onderzoek blijkt dat de hersenen van patiënten die nog steeds klachten ervaren na 6 maanden behandeling anders werken dan van patiënten die wel baat hebben bij de therapie. Een van de aanbevelingen uit dit onderzoek is om te kijken of wij door middel van hersenstimulatie technieken iets kunnen betekenen voor deze chronische patiëntengroep.

Stimulatie Therapie bij Militairen (STIM) 2016 – heden

RCT naar effectiviteit van transcranial Direct Current Stimulation (tDCS) (N=96 patiënten met angst/agressie)

'Transcranial Direct Current Stimulation', of tDCS, is een veelgebruikte techniek om hersenfuncties te stimuleren of inhiberen. De techniek is uitgebreid onderzocht op veiligheid. Prefrontale stimulatie lijkt een mogelijkheid te bieden om zelfregulatie en de beheersing van emotionele reacties te verhogen. Dit effect zou ook van therapeutisch belang kunnen zijn voor patiënten met post-traumatische stress stoornis en agressieregulatie problematiek. In 2015 is de apparatuur die hiervoor nodig is aangeschaft en is een therapeutisch onderzoek gestart. Voor dit onderzoek wordt een onderzoeker in opleiding aangesteld.

Positieve Psychologie-Duurzaam Gezond Inzetbaar

In 2017 is een GZ-psycholoog bij de MGGZ drie dagen in de week vrijgesteld van klinische werkzaamheden om promotieonderzoek te verrichten in het kader van Duurzaam Gezond Inzetbaar. Op dit moment wordt gewerkt aan een onderzoeksvoorstel op het gebied van positieve psychologie. Voor dit onderzoek vindt samenwerking plaats met de faculteit psychologie van de Universiteit Twente.

Wearables-Duurzaam Gezond Inzetbaar

In 2017 zijn wij begonnen om in samenwerking met de Universiteit Twente te onderzoeken in hoeverre het mogelijk is om wearables zoals smart-watches in te zetten voor de ondersteuning van behandeling. Tevens kijken wij samen met een aantal behandelaren naar de inzet van sleep-trackers ter ondersteuning van poliklinische behandeling.

Overige projecten

Geheugen contextualisatie bij PTSS

Recentelijk heeft onderzoek aangetoond dat cortisol een belangrijke rol speelt in de opslag van emotioneel geheugen. Met name de context waarin herinneringen worden opgeslagen speelt daarbij een belangrijke rol. In dit onderzoek wordt de invloed van stress op het opslaan van herinneringen onderzocht bij gezonde controles en patiënten met PTSS. Voor dit onderzoek is een onderzoeker in opleiding aangesteld. De MGGZ faciliteert een gast-aanstelling bij de WO-groep en toegang tot de patiënten populatie. Aanstelling van deze onderzoeker en budget voor dit onderzoek worden betaald vanuit subsidiegelden.

Begeleiding KP-onderzoek en effectiviteit van behandeling MGGZ

Naast bovengenoemde projecten begeleidt de WO-groep voortdurend onderzoeken die verricht worden door behandelaren van de Militaire ggz in het kader van de opleiding tot Klinisch Psycholoog. Momenteel zijn er een drietal klinisch psychologen in opleiding werkzaam bij de MGGZ die hun onderzoek uitvoeren met begeleiding en ondersteuning van de WO-groep. Deze onderzoeken richten zich vaak op klinische vragen met betrekking tot de behandeling van PTSS of therapie evaluatie.

Sinds 2010 worden de groepstherapieën die uitgevoerd worden door de MGGZ geëvalueerd. Een onderzoeksassistent van de WO-groep voert deze analyses uit.

Stigma onderzoek

Doel is om in kaart te brengen wat aard en omvang is van stigma voor disclosure van psychische klachten bij militairen.

- Samenwerking Universiteit Tilburg/TRANZO.
- Duurzaam Gezond Inzetbaar.

Onderzoeken KP

4 jarige postdoctorale opleiding klinisch psycholoog:

- SCL-90 als screenings instrument voor PTSS.
- Coping strategieën in relatie tot vroeg trauma.
- Mechanisme van EMDR bij patiënten met PTSS.
- Therapie evaluatie (ROM+ bij groepsbehandelingen van de MGGZ).

Nieuwe onderzoeken KP

- Onderzoek met Fitbit smartwatch bij oplossingsgerichte therapie (meer beweging).
- Onderzoek met Fitbit smartwatch bij depressie (voor objectivering van slaap registratie).
- Onderzoek naar toepassing van *compassion focused* therapie bij patiënten met PTSS.
- Nieuw onderzoek: fMRI neurofeedback.

Financiering

17-20 FTE (per maart 2019).

500k Defensie.

150k externe subsidie.

WO Veteranen

Recent verzameld overzicht van het LZV

Interventies

- Titel: *Families in the frontline (MFT)*
Hoofduitvoerder: PTC
- Titel: *Pilot Intensieve NET behandeling (Hi-NET)*
Hoofduitvoerder: Centrum 45
- Titel: *3MDR bij veteranen (3MDR)*
Hoofduitvoerder: Centrum 45
- Titel: *Walk and talk: an innovative framework for psychotherapie (Walk and Talk)*
Hoofduitvoerder: Centrum 45
- Titel: *High intensive trauma treatment for veterans with PTSD (HITT)*
Hoofduitvoerder: Centrum 45
- Titel: *Psycholytic psychotherapy for veterans with severe PTSD (MDMA studie)*
Hoofduitvoerder: Centrum 45
- Titel: *V-PWR Veteran PTSD Working Dog Research (Hulphondenstudie)*
Hoofduitvoerder: MGGZ
- Titel: *Stimulatie Therapie bij Militairen (Non-invasive brain stimulation in veterans with PTSD anxiety aggression disorder (STIM))*
Hoofduitvoerder: MGGZ
- Titel: *Functional rehabilitation in veterans with complex disorders (OLK-pilot)*
Hoofduitvoerder: MRC
- Titel: *Effectiviteit van EMDR bij veteranen*
Hoofduitvoerder: Sinai
- Titel: *Amygdala Neurofeedback in Military Aggression: a pilot study (ANIMA)*
Hoofduitvoerder: MGGZ
- Titel: *Effectiviteit van de sociale vaardigheidstraining 'Van tactiek naar tact' (TACT)*
Hoofduitvoerder: MGGZ

Diagnostiek/Behandeling

- Titel: *Psychomotor diagnostic instrument (PMDI)*
Hoofduitvoerder: VU Amsterdam
- Titel: *Improved prediction of treatment outcome using multi-domain measurements (PROBEL)*
Hoofduitvoerder: Centrum 45
- Titel: *Diagnostiek bij complexe PTSS*
Hoofduitvoerder: Centrum 45

Zorgbehoeften & Gezondheid

- Titel: *Duurzaam Beter: Optimalisering van kwaliteit van zorg van veteranen met uitzendgerelateerde klachten (Duurzaam Beter)*
Hoofduitvoerder: Centrum 45
- Titel: *A ten year longitudinal follow study in ISAF veterans (PRISMO)*
Hoofduitvoerder: MGGZ
- Titel: *Long-term physical fitness and mental well-being of Dutch Battlefield Casualties*
Hoofduitvoerder: MRC
- Titel: *Veteraan, Hoe gaat het met u? (herhaalonderzoek)*
Hoofduitvoerder: Veteraneninstituut
- Titel: *Identification among Dutch veterans and the role of public recognition and appreciation in this process*
Hoofduitvoerder: Veteraneninstituut
- Titel: *Een studie naar de invloed van het militaire beroep in de levensloop van (post-)actieve militairen (IMPACT)*
Hoofduitvoerder: Veteraneninstituut
- Titel: *Kerngegevens veteranen (herhaalonderzoek)*
Hoofduitvoerder: Veteraneninstituut

Genetisch

- Titel: *PRISMO genetics: Genetic base of PTSS*
Hoofduitvoerder: MGGZ

Biologisch

- Titel: *Biologische effecten van traumatische ervaringen (BETER)*
Hoofduitvoerder: MGGZ

WO Arq Psychotrauma Expert groep

Complex PTSD Cohort onderzoek

Voor dit project werkt Arq samen met de universiteit Wales (dr. Neil Roberts en prof. dr. Jonathan Bisson). Doel van dit project is een cohort van 1.000 personen te vormen bij wie biologische, psychologische, sociale en biografische informatie verzameld wordt. Vervolgens kan de relatie onderzocht worden tussen deze informatie en de ernst en complexiteit van PTSS symptomatologie. Arq zal hiervoor data aanleveren verzameld in de intakefase, en zal in ruil daarvoor ook gebruik kunnen maken van data van de universiteit van Wales.

Complex consequences of complex psychotraumatic events: is the diagnosis PTSD sufficient for clinical use?

Onderzoek naar dimensionele factoren respectievelijk symptoomprofielen bij patiënten met complexe PTSS. Relatie met behandelbaarheid.

Feasibility and Preliminary Efficacy of an Emotional Working Memory Training In Patients With Posttraumatic Stress Disorder

Gerandomiseerde studie naar het toegevoegde effect van de EMD app onder patiënten met een posttraumatische stress stoornis

Het toegevoegde effect van de EMD app onder patiënten met een posttraumatische stress stoornis.

Gerandomiseerde trial naar het effect van Multi-modular Motion-assisted Memory Desensitization and Reconsolidation (3MDR) bij veteranen met een posttraumatische stress stoornis

De innovatieve 3MDR behandeling combineert EMDR en exposure technieken in een virtuele omgeving waarin de patiënt op een loopband beweegt. Om het effect van deze behandeling te onderzoeken wordt er een gerandomiseerde en gecontroleerde trial uitgevoerd waarin 6 sessies 3MDR vergeleken worden met een controlegroep bij therapie resistente veteranen met een chronische posttraumatische stress stoornis. De veteranen worden gedurende 16 weken gevolgd en gegevens over klachtenniveau, fysiologisch en neuropsychologisch functioneren worden bijgehouden.

Identificeren van voorspellers van behandelingsucces, -uitval en -opkomst bij veteranen met PTSS
Het identificeren van behandelvoorspellers van PTSS klachtenverandering en voortijdige uitval bij veteranen en actieve militairen. Een secundair doel is het in kaart brengen van de behandel-effectiviteit en uitval bij de verschillende veteranen en actieve militairen opgedeeld aan de hand van behandelformat en behandeltype.

Narrative Exposure Therapy bij ouderen in vergelijking met Present Centered Therapy: een Randomised Controlled Trial

Effectieve traumabehandeling voor ouderen zal naar verwachting winst opleveren in gezondheid en welzijn en medische consumptie doen afnemen. De klassieke exposure vormt echter voor ouderen vaak onvoldoende behandeling in verband met meervoudige traumatisering. Een alternatief lijkt voorhanden in de vorm van de Narratieve Exposure Therapie of NET. NET is een vorm van exposure therapie, gebaseerd op theorieën van cognitieve en emotionele verwerking, waarbij narratieve (autobiografische) elementen worden toegepast. Is deze interventie nu ook effectief bij ouderen binnen de context van de Nederlandse gezondheidszorg? Om deze vraag te kunnen beantwoorden wordt NET op effectiviteit getoetst in een gerandomiseerd gecontroleerd effectonderzoek (RCT) bij ouderen met traumagerelateerde psychische klachten binnen Centrum '45. De experimentele interventie (NET) wordt vergeleken met een stabiliserende traumabehandeling. De effectmetingen hebben niet alleen betrekking op klachten en symptomen, maar ook op kwaliteit van leven en zingeving.

Narratieve Exposure Therapie (NET) versus Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR): bepalen van voorspellers voor indicatiestelling en behandel-effectiviteit

Ontwikkelen van een instrument voor het meten van het dissociatieve subtype binnen PTSS. Ontwikkeling van een instrument om het dissociatieve subtype volgens de DSM-5 vast te kunnen stellen en te gebruiken als aanvulling op de CAPS-5.

Psychosociale ondersteuning na rampen en crisis. Bevorderen van veerkracht, monitoren van risicogroepen en signaleren van psychische klachten.

Doel van dit onderzoek is kennis over psychosociale ondersteuning na schokkende gebeurtenissen te vergroten. Het promotieonderzoek richt zich op de vraag hoe goede psychosociale ondersteuning geboden kan worden na schokkende gebeurtenissen. Wetenschap is hier nog niet eenduidig over, terwijl getroffen, hulpverlenende organisaties en overheid behoefte hebben aan effectieve psychosociale ondersteuning. Hoe kunnen zij daar invulling aan geven op een manier die niet het eigen herstel in de weg zit, maar juist ondersteunt? Psychosociale ondersteuning is ook tijdig signaleren en detecteren: wie ontwikkelt klachten en heeft extra interventies nodig? Deze vragen worden onderzocht door gebruik te maken van data uit verschillende lopende onderzoeken, zoals een onderzoek naar het signaleren van psychosociale klachten bij getroffen van de poldercrash.

Slaap en geheugen bij de posttraumatische stress-stoornis

Onderzoek naar de rol van slaap op emotionele verwerking en trauma aan de hand van polysomnografie (slaap EEG) bij patiënten met en zonder PTSS. Een tweede doel van de studie is de relatie na te gaan tussen slaaparchitectuur en de effectiviteit van PTSS behandeling voor de cliëntengroep. Het betreft hier een gecontroleerde studie. Slaaparchitectuur wordt onderzocht middels nachtelijke polysomnografie (PSG). Voor de cliëntengroep zullen de predictieve effecten van slaaparchitectuur en geheugenprocessen op de behandelrespons worden bestudeerd.

Stress sensibilisatie na militaire uitzending: voorkomen, effecten op stressgerelateerde klachten, determinanten en neurobiologische markers

Uitgezonden soldaten kunnen na terugkeer stressgerelateerde psychische klachten ervaren, waaronder klachten van posttraumatische stressstoornis (PTSS). Doorgaans zijn deze klachten mild en voorbijgaand. Het beloop van deze klachten is afhankelijk van factoren voor, tijdens, en na de uitzending. Toegenomen gevoeligheid voor nieuwe stressoren door blootstelling aan traumatische

stress tijdens uitzending, ook genoemd stress sensibilisatie, kan daarbij een rol spelen. Stress-sensibilisatie is een verklaringsmodel voor het beloop van PTSS, met name voor het voortduren, toenemen en fluctueren van PTSS-klachten door de tijd heen (chronische en uitgestelde PTSS).

Walk & Talk: Effectiviteit van een nieuwe intensieve behandeling in vergelijking met reguliere traumabehandeling voor mensen met werkgerelateerde PTSS

Stichting Centrum '45 voert samen met het Top Referent Traumacentrum van GGZ Drenthe een onderzoek uit naar een nieuwe, intensieve traumagerichte psychotherapie, genaamd 3MDR. Het huidige onderzoek is een randomised controlled trial (RCT) gericht op het vergelijken van de 3MDR behandeling met de meer conventionele evidence-based behandelingen.

Bijlage 4 Overzicht onderzoek kennisinstituten/universiteiten

WO AMC/UvA

Screening: SAM screening op mentale gezondheid bij politie, ook klein aantal brandweer (van der Meer, C. A. I., Bakker, A., Schrieken, B. A. L., Hoofwijk, M. C., & Olf, M. (2017). *Screening for trauma-related symptoms via a smartphone app: The validity of Smart Assessment on your Mobile in referred police officers*. *Int J Methods Psychiatr Res*, 26(3). doi:10.1002/mpr.1579)

Screening: *Vroeg-signalering en ondersteuning voor ProRail medewerkers mbv zelfscreeener*, i.s.m. Impact/Arq

Genderaspecten/Politie: 1000 dossier studies artikel Christianne, (van der Meer, C. A., Bakker, A., Smit, A. S., van Buschbach, S., den Dekker, M., Westerveld, G. J., Olf, M. (2017). *Gender and Age Differences in Trauma and PTSD Among Dutch Treatment-Seeking Police Officers*. *J Nerv Ment Dis*, 205(2), 87-92. doi:10.1097/NMD.0000000000000562)

Behandeling/ politie: Smid, G. E., van der Meer, C. A. I., Olf, M., & Nijdam, M. J. (in press). *Predictors of outcome and residual symptoms following trauma-focused psychotherapy in police officers with PTSD*. *Journal of Traumatic Stress*.

Resilience/Weerbaarheid: *RES ontwikkeling en onderzoek vragenlijst psychologische veerkracht data oa verzameld bij GVB, politie, ambulance, ziekenhuismedewerkers*

Interventie e-health: *SUPPORT Coach ontwikkeling en effectiviteitsstudie, grootschalige studie uitgevoerd onder ambulance medewerkers, ziekenhuismedewerkers; app is nu bijna toegankelijk via app stores, manuscript in preparation*

Peer support: *Ontwikkeling E-learning over Peer Support voor gezondheidszorgprofessionals, manuscript submitted*

Ziekenhuis: *Optimaliseren Peer Support (collegiale ondersteuning) voor ziekenhuismedewerkers in AMC (project)*

Humanitarian aid: *prospective biological and psychological determinants of deployment-rated mental health symptoms (manuscripts in preparation)*

Preventie: *Virtual Reality Agressietraining voor professionals, onderzoek bij oa GGZ medewerkers en medewerkers Dienst Just Inrichtingen (dataverzameling gaande)*

Aanvraag H2020 360 *SUPPORT for High Risk Professionals i.s.m. oa Impact/Arq, oa meer awareness in de organisaties en meer (VR) tools/ondersteuning beschikbaar om mentale gezondheid op de werkvloer te ondersteunen*

Neuroimaging studie naar oxytocine toediening bij politie agenten met/zonder PTSS als eerste stap naar potentiële toediening oxytocine bij PTSS behandeling

Bijlage 5 Overzicht onderzoek politie

Beek, I. van, Taris, T.W. & Schaufeli, W.B. (2013). *De psychosociale gezondheid van politiepersoneel*. In opdracht van het WODC: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2013/10/15/de-psychosociale-gezondheid-van-politiepersoneel.html>

Marion Brepoels, Nanette Slagmolen & Annika Smit (2015). *Veerkrachtige verhalen*. Weerbaarheid in de politiepraktijk.

Beukema, L. (2014). *Kracht van mensen: Verslag van een zoektocht naar perspectieven voor de aanpak van langdurig verzuim bij de politie*. Groningen: Hanzehogeschool Groningen.

Boeren, A.M. (2012). *Stress en coping. Onderzoek naar de invloed van organisatiestressoren, werkstress en coping op uitval tijdens de politieopleiding*. Interne publicatie Universiteit Twente en Politieacademie, scriptieonderzoek.

Boeren, A.M. (2013). *Studie-uitval tijdens de politieopleiding*. Apeldoorn: Politieacademie. Intern rapport.

Bogaerts, S. (2013). *Literatuuronderzoek naar professionele weerbaarheid bij politiepersoneel*. Tilburg: Universiteit van Tilburg, in opdracht van het WODC: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Brink, G. van den, Hendriks, W., Hulst, M. van, Maalsté, M. & Mali, B. (2015). *Een onderzoek naar de morele weerbaarheid van Nederlandse politiefunctionarissen*. Den Haag: Boom criminologie.

Delahaij, R. & Kamphuis, W. (2014). *Weerbaarheidsmonitor voor Zeden en TBKK recherche* (TNO 2014 M11036). Soesterberg: TNO.

Delahaij, R., Binsch, O. & Kamphuis, W. (2012). *Weerbaarheidsmonitor voor de politie* (TNO 2012 M10280). Soesterberg: TNO.

Delahaij, R., Kamphuis, W. & Venrooij, W. (2014). *Weerbaarheidsmonitor en dashboard – Familierechercheurs* (TNO 2014 M11034). Soesterberg: TNO.

Delahaij, R., Zwieter, M. van & Kamphuis, W. (2015). *Weerbaarheidsmonitor en dashboard voor districtsrecherche* (TNO 2015 M10898). Soesterberg: TNO.

Gersons, B.P.R. & Burger, N.R.R. (2012). *Blauwdruk Mentale Zorglijn Politie*. Diemen: Arq Psychotrauma Expertgroep <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2013/02/04/blauwdruk-mentale-zorglijn-politie.html>

Geugten, W. van der (2014). *Zingeving en weerbaarheid: Een zingevingsperspectief op de weerbaarheidsbevordering van politiestudenten*. Masterscriptie Universiteit voor Humanistiek.

Gouweloos, J., Berendsen, S., Smit, A., Gardenier, C., Tossaint, E. & Kingma, T. (2015). *Handout Mental Check-Up gesprekken: Basisdocument voor het voeren van mental check-up gesprekken met medewerkers van de Nationale Politie*. Diemen: Stichting Arq, Politieacademie & Nationale Politie.

Gouweloos, J., Lesger, D. & Brake, H. te (2014). *Ontwikkeling van een zelfscreener voor medewerkers werkzaam in de opsporing van zedendelicten en kinderpornografie*. Diemen: Impact.

Hoog, M.N. van 't, Zock, T.H. (2014). *ZIN in politiewerk: Een onderzoek naar systematische aandacht voor zingeving bij de politie en de rol van geestelijke verzorging daarbij*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

- Huis, J.J.J.M., Houtman, I.L.D. & Kallen, V.L. (2014). *Langdurig verzuim bij de Nederlandse politie*. Soesterberg: TNO.
- Kamphuis, W., Delahaij, R. & Freenen, P. (2014). *Validatie weerbaarheidsmonitor Politie – Basis Politie Zorg* (TNO 2014 M11035). Soesterberg: TNO.
- Kamphuis, W., Delahaij, R. & Venrooij, W. (2015). *Praktijktoets weerbaarheidsdashboard familierecherche* (TNO 2015 M10899). Soesterberg: TNO.
- Rietveld, N. & Verweij, D. (te verschijnen). *Voorkomen is beter dan genezen: Risico's voor de geestelijke gezondheid van militairen en politiemensen, potentieel stressvolle werksituaties en beschermende factoren*. Nederlandse Defensie Academie en Politieacademie.
- Slagmolen, N., Smit, A., Waterreus, R., Haseth, S. de & Heuten, M. (2014). *Mental check-up voor medewerkers bij zeden? Over de betekenis van een periodiek psychosociaal onderzoek*. Apeldoorn: Politieacademie.
- Smit, A. (2012). *Beroepswaarde: Sonnetten 2009-2012*. Uitgegeven door Stichting Waardering Erkenning Politie.
- Smit, A. (2013). Agenderend onderzoek: professionele weerbaarheid. Of met hart en ziel je hoofd erbij houden, p. 79-96. In: Tops, P., Sprenger, C. & Kop, N. (red.). *Kennis in de frontlijn: Ervaringen met praktijkonderzoek in de politie*.
- Smit, A.S. (2012). Een weerbare politie: de morele bril als landschap van bewustzijn. *Counselling Magazine* 4.
- Smit, A.S., Gersons, B.P.R., Buschbach, S. van, Dekker, M. den, Mouthaan, J. & Olf, M. (2013). *PTSS bij de politie – een beter beeld: 16 jaar politepoli, 1000 gebruikers*. Apeldoorn: Politieacademie. <https://www.politieacademie.nl/kennisonderzoek/kennis/kennisdossiers/pw/Documents/PTSS%20bij%20de%20politie%20-%20een%20beter%20beeld.pdf>
- Smit, A. & Vogelzang, I. (2014). *Debriefen na een ingrijpend incident: Schalkwijk als leerpraktijk*. Apeldoorn: Politieacademie.
- Smit, A., Slagmolen, N., Pas, S. te & Romijnders, E. (2015). *Horen van politieambtenaren na vuurwapengebruik: de psychologie van herinneren*. Apeldoorn: Politieacademie.
- Smit, A., Struijs, J. & Tops, P. (2012). Professionele Weerbaarheid. *Cahiers Politiestudies nr. 23: Geweld en Politie*, p. 107-115.
- Spee, I., e.a. (2014). *Suicide bij ambtenaren van politie: frequentie, oorzaken en preventiemogelijkheden*. Diemen: Stichting Arq.
- Torre, E.J. van der, Gieling, M. & Bruinsma, M.Y. (2013). *Bedreigen en intimideren van OM- en politiemedewerkers: Een onderzoek naar frequentie, aard, gevolgen en aanpak*. Apeldoorn: Politieacademie, in opdracht van het WODC: Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Velden, P. van der, Lens, K., Hoffenkamp, H., Bosmans, M. & Meulen, E. van der (2014). *Evaluatie training Mentale Kracht*. In opdracht van het WODC: Ministerie van Veiligheid en Justitie. <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2015/02/04/tk-intervict-evaluatie-training-mentale-kracht.html>

ZonMw stimuleert gezondheids-
onderzoek en zorginnovatie

Laan van Nieuw Oost-Indië 334
2593 CE Den Haag
Postbus 93245
2509 AE Den Haag
Telefoon 070 349 51 11
Fax 070 349 51 00
info@zonmw.nl
www.zonmw.nl